

Nr 79

Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.; given Stockholms slott den 24 mars 1972.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

INGEMUND BENGTTSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen hemställer Kungl. Maj:t om bemyndigande att vidta de åtgärder som behövs för att genomföra prisregleringen på jordbruksprodukter under regleringsåret 1972/73 i enlighet med de grunder som beslutades av 1971 års riksdag. Vidare läggs förslag fram om finansieringen av ökade kostnader för sockerregleringen till följd av ökningen av sockerbetsarealen på Gotland och Öland. Dessutom föreslås att medel ställs till förfogande för att begränsa fraktkostnaderna för konsumtionsmjölk till vissa områden i de fyra nordligaste länen. Förslag läggs fram om att Kungl. Maj:t bemyndigas använda ytterligare högst 30 milj. kr. av införselavgiftsmedel för mjölkregleringen, m. m.

För att främja produktion av mjölk föreslås att till begränsat utvecklingsbara jordbruksföretag med sådan produktion skall utgå statligt stöd i form av kreditgarantier samt bidrag till investeringar i mjölkkrum och gödselvårdsanläggningar.

Slutligen föreslås att bidrag skall kunna beviljas med högst 25 % av kostnaderna för miljövårdande åtgärder som befunnits nödvändiga för befintliga jordbruks- och trädgårdsföretag. Stödet är avsett att utgå under de närmaste fem budgetåren.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 24 mars 1972.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Bengtsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. och anför.*

Inledning

Enligt riksdagens beslut angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. för tiden den 1 juli 1971—den 30 juni 1974 (prop. 1971: 116, JoU 1971: 43, rskr 1971: 225) skall justeringar av mittpriser, prisgränser och införselavgifter för jordbruksprodukter göras dels den 1 juli 1972 och den 1 juli 1973, dels halvårsvis med början den 1 januari 1972 till följd av utvecklingen av den allmänna prisnivån.

Statens jordbruksnämnd bemyndigades den 18 juni 1971 att vidta de åtgärder, som enligt prop. 1971: 116 ankommer på nämnden för att genomföra prisregleringen på jordbrukets område under regleringsåret 1971/72.

I skrivelse den 7 december 1971 lade jordbruksnämnden fram förslag om justering av införselavgifter m. m. fr. o. m. den 1 januari 1972. Vidare lade nämnden fram förslag om ett provisoriskt system för kompensation för ökad s. k. utbytesexport av kött och fläsk. Nämnden begärde dessutom bemyndigande att få disponera införselavgiftsmedel för att begränsa fraktkostnaderna för mjölk och grädde till vissa områden i de fyra nordligaste läncn. Slutligen lämnade nämnden uppgifter om storleken och dispositionen av införselavgiftsmedel för regleringsåret 1970/71. Nämnden hade innan förslagen lades fram haft överläggningar och nått samförstånd med jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation. Den 17 december 1971 beslutade Kungl. Maj:t i enlighet med nämndens förslag om justering av införselavgifter m. m. den 1 januari 1972 och om ett provisoriskt system för kompensation för ökad utbytesexport av kött och fläsk.

I skrivelse den 22 mars 1972 har jordbruksnämnden lämnat uppgifter om den beräknade storleken och den huvudsakliga dispositionen av införselavgiftsmedel för regleringsåren 1971/72 och 1972/73. Nämnden

har vidare i skrivelse den 17 mars 1972 gjort framställning om medel för en kvalitetsundersökning av 1972 års fodersädsckörd.

I skrivelse den 31 januari 1972 har Lantbrukarnas riksförbund (LRF) gjort framställning om att sockerbetsodlingen på Gotland och Öland ökas fr. o. m. år 1972 med 700 resp. 500 ha. Efter remiss har yttranden över framställningen avgetts av statens jordbruksnämnd och arbetsmarknadsstyrelsen, som har bifogat yttranden från länsarbetsnämnderna i Kalmar och Gotlands län. I anledning av framställningen har Svenska sockerfabriks AB kommit in med en skrivelse. Genom beslut den 10 mars 1972 har Kungl. Maj:t — under förbehåll av att riksdagen godkänner Kungl. Maj:ts förslag i fråga om hur de ökade kostnaderna för sockerregleringen skall betalas — bifallit framställningen.

I enlighet med beslut av 1971 års riksdag skulle rationaliseringsstödet ses över för att möjliggöra att stöd övergångsvis skulle kunna utgå även till jordbruk med begränsade utvecklingsmöjligheter. Lantbruksstyrelsen fick den 18 juni 1971 i uppdrag att utreda och lägga fram förslag till de ändringar i nuvarande bestämmelser om stöd till jordbrukets rationalisering som kan behövas för att — i syfte att begränsa nedgången av mjölkproduktionen — övergångsvis investeringsstöd skall kunna lämnas även till jordbruk med begränsade utvecklingsmöjligheter. I skrivelse den 26 november 1971 har lantbruksstyrelsen lagt fram förslag i anledning av förut nämnda uppdrag. Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av statens jordbruksnämnd, länsstyrelserna i Uppsala, Kalmar och Älvsborgs län samt LRF.

LRF har i skrivelse den 24 november 1971 föreslagit att statligt stöd skall utgå till vatten- och luftvårdande åtgärder inom jordbruket och trädgårdsnäringen. Remissyttranden över skrivelsen har avgetts av lantbruksstyrelsen och statens naturvårdsverk.

I skrivelse den 16 februari 1972 har organisationskommittén för omlokalisering av veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt (OKV) gjort framställning om införselavgiftsmedel för byggande av försöksslaktlokaler i Uppsala.

I prop. 1972: 1 (bil. 11 s. 21) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m. för budgetåret 1972/73 beräkna ett förslagsanslag av 14 milj. kr.

Justering av införselavgifter m. m. den 1 januari 1972

Enligt beslut av 1971 års riksdag skulle utvecklingen av den allmänna prisnivån under halvårsperioden den 15 april—den 15 oktober 1971, mätt med statistiska centralbyråns konsumentprisindex, läggas till grund för justering av mittpriser, prisgränser och införselavgifter den 1 januari 1972. Konsumentprisindex skulle därvid rensas från inverkan av in-

direkta skatter, av bostadskostnader (utom bränsle och lyse) samt av sådana prisändringar i livsmedelsposten som registreras i jordbruksnämndens prisregleringsprisindex. Rensat konsumentprisindex steg under nämnda period med 3,89 %. Denna indexuppgång innebar när den anbringades på jordbrukets totala intäkter (utom sockerbeter), beräknade med utgångspunkt från den rådande mittprisnivån, att jordbruket skulle tillföras ca 291,3 milj. kr. genom ökat gränsskydd.

De föreslagna avgiftshöjningarna och de belopp som härigenom beräknades tillföras jordbruket framgår översiktligt av följande tabell:

	Höjning av avgift öre/kg (för mjölk öre/l)	Beräknat belopp till jordbruket milj. kr.
Vete och råg (förmalningsavgift)	3	16,50
Konsumtionsmjölk, alla slag	5,5	76,18
Skummjölk till industrin	9,5	2,47
Grädde, tjock	10	3,30
” , tunn	8	1,60
Ost	24	14,16
Mjölkpulver	30	7,80
Summa mjölk och mejeriprodukter		105,51
Kött	50	86,00
Fläsk	34	83,30
Summa kött och fläsk		169,30
Summa		291,31

Med ledning av ändringen av införselavgifterna skulle mittpriser och prisgränser justeras. Detta innebar att övre prisgränsen för treprocentig konsumtionsmjölk och för skummjölk skulle höjas med 5,5 öre per l samt att mittpriser, prisgränser och införselavgifter (normalavgifter) i övrigt skulle höjas till följande belopp (öre per kg):

	Övre pris- gräns	Mitt- pris- gräns	Nedre pris- gräns	Inför- sel- avgift
Ost (ej mesost)	840	762	684	284
Mjölkpulver, magert	477	418	359	318
” , annat	696	618	540	348
Nöt- och hästkött	951	841	731	466
Kalvkött	1133	985	837	455
Får- och lammkött	864	753	642	350
Fläsk	718	632	546	266

I sitt av Kungl. Maj:t och riksdagen godkända förslag till prisreglerande åtgärder för tiden efter den 30 juni 1971 anmälde jordbruksnämnden att föreningen Svensk kötthandel hade begärt att införselavgifterna från s. k. utbytesimport av kött och fläsk skulle ställas till föreningens förfogande i huvudsak enligt det system som tillämpas för Svensk spannmålshandel. Vidare anmäldes att jordbrukets förhandlings-

delegation hade begärt att jordbruket automatiskt skulle tillföras införselavgiftsmedel som härrör från ökning av import som leder till motsvarande export av olika jordbruksprodukter. Nämnden fann att förhandlingsdelegationens framställning närmast hade aktualitet på kött- och fläskområdet och nämnden avsåg att försöka utarbeta ett system för kompensation för ökad s. k. utbytesexport av kött och fläsk om möjligt fr. o. m. den 1 juli 1971. Nämnden förutsatte att Svensk kött-handel i så fall av medel utanför fördelningsplanen för införselavgifts-medel skulle tillföras införselavgifterna från importökningen.

Nämnden föreslog i sin framställning den 7 december 1971 att ett provisoriskt system skulle få tillämpas tills vidare. En viss utvidgning av importlicenseringen för konserver av nötkött från de s. k. öststaterna hade nyligen beslutats. Inom ramen för de ökade kvoterna skulle importtillstånd medges för upp till 600 ton färskt, kylt eller fryst nötkött. I den mån import skulle komma till stånd på grund därav, skulle införselavgifterna från denna import ställas till föreningen Svensk kött-handels förfogande utöver de medel föreningen erhåller inom fördel-ningsplanen för införselavgiftsmedel.

Genom beslut den 17 december 1971 fastställde Kungl. Maj:t nämnda förslag från statens jordbruksnämnd.

Användning av införsel- och regleringsavgiftsmedel m. m.

Jordbruksnämnden har redovisat uppburna införselavgiftsmedel m. m. för regleringsåret 1970/71. Den huvudsakliga medelsdispositionen redovisas i en särskild tabell, i vilken även den preliminära dispositionen för innevarande regleringsår redovisas.

Beräknad storlek och huvudsaklig disposition av införselavgiftsmedel för regleringsåret 1971/72. I en preliminär beräkning för regleringsåret 1971/72 uppskattade jordbruksnämnden i april 1971 att införselavgif-terna skulle uppgå till ca 398 milj. kr., varav ca 70 milj. kr. för foder-medel. I en reviderad beräkning uppskattar jordbruksnämnden inkomst-erna av införselavgifter till ca 434,2 milj. kr., varav ca 77,1 milj. kr. för fodermedel. Ökningen av fodermedelsavgifterna med 7,1 milj. kr. medför enligt gällande regler en lika stor ökning av det preliminära be-loppet inom fördelningsplanen. Detta stiger sålunda till ca 329,3 milj. kr. Definitiv fördelningsplan kan fastställas först efter utgången av regleringsåret 1971/72 då de verkliga införselavgifterna för fodermedel blir kända.

Jordbruksnämnden har bemyndigats att under regleringsåret 1971/72 besluta om att av införselavgiftsmedel som inflyter inom fördelnings-planen och av andra regleringsmedel använda högst 5 milj. kr. för upp-lysningsverksamhet och utvecklingsarbete och 2 milj. kr. för stöd åt vall-

Huvudsaklig medelsdisposition av införelavgiftsmedel m. m.
regleringsåren 1970/71 och 1971/72

	1970/71	1971/72 prel.
	1 000-tal kr.	1 000-tal kr.
INKOMSTER		
Från föregående regleringsår kvarstående införelav- gifter och räntor	39 330	67 676
Under resp. regleringsår influtna införelavgifter	374 295	434 210
Vissa ränteinkomster	1 685	1 700
Summa inkomster	415 310	503 586
UTGIFTER		
a) Av medel inom resp. regleringsårs fördelningsplan		
Svensk spannmålshandel	48 000	48 000
Stärkelse- och bränneriintressenter (Sveriges pota- tisintressenter)	9 500	15 500
Sveriges oljeväxtintressenter	61 300	47 000
Föreningen för mejeriprodukter	87 000	152 000
Svensk kötthandel	17 000	17 000
Svensk ägghandel	15 000	17 000
Upplysningsverksamhet och utvecklingsarbete	3 500	5 000
Mjölkavkastningskontroll		6 000
Svin- och köttdjurskontroll		2 000
Reserv till jordbruksnämndens förfogande	7 865	19 810
Summa	249 165	329 310
b) Av under resp. regleringsår utanför fördelnings- planen inflytande medel		
För sänkning av partipriset på konsumtionsmjölk	25 000	25 000
Föreningen för mejeriprodukter	20 000	
För matpotatisregleringen		15 000
Sveriges potatisodlares riksförbund	1 000	1 200
För stöd åt vallfröodlingen	2 000	2 000
För återbäring av priset på foder för minkuppföd- ning		2 000
Prisutjämning på äggalbumin	2 796	3 500
Prisutjämning på kärnbindemedel	325	300
Svensk matpotatiskontroll	175	290
Veterinärstyrelsen (statens livsmedelsverk)	133	205
Statens jordbruksnämnd för konsumtionsmjölks- kontroll	50	50
Prisregleringskassan för fisk	889	1 000
Bidrag för avsättning av brödsäd	11 973	14 400
Pristillägg på fårkött		6 600
Sveriges utsädesförening i Svalöv		340
Bidrag till kostnaderna för ackordhästorganisa- tionen		200
Utbytesexport av köttvaror		3 000
Summa	64 341	75 085
c) Av medelsöverskott från tidigare regleringsår		
Utbetalning till Danmark	27 500	38 000
Pristillägg på fårkött	6 628	
Ersättning för prisstoppsförluster		27 000
Summa	34 128	65 000
Summa utgifter	347 634	469 395
Saldo vid utgången av resp. regleringsår På överskottskonto	67 676	34 191

fröodlingen. Vidare får 6 milj. kr. användas för mjölkavkastningskontroll och 2 milj. kr. för svin- och kött djurskontroll.

Utanför fördelningsplanen skall liksom hittills föreningen Svensk spannmålshandel tillföras införselavgifter för sådan brödsäd som importerar i utbyte mot inhemsk brödsäd som exporteras till följd av kvalitativa brister eller måste användas till foder. Vidare skall föreningen Svensk kötthandel tillföras införselavgifter som kompensation för ökad s. k. utbytesexport av kött och fläsk.

Jordbruksnämnden har vidare bemyndigats använda 27 milj. kr. av influtna odisponerade införselavgiftsmedel för ersättning till jordbruket för dess förluster till följd av prisstoppet.

Beräknad storlek och huvudsaklig disposition av införselavgiftsmedel för regleringsåret 1972/73. Storleken av de medel som kommer att flyta in i form av införselavgifter under regleringsåret 1972/73 beror bl. a. på den justering av avgifterna som skall ske den 1 juli 1972. Med hänsyn tagen till den höjning av avgifterna den 1 juli 1972 som 1971 års riksdag har beslutat om beräknar jordbruksnämnden inkomsterna av införselavgifter till ca 443,7 milj. kr., varav ca 86 milj. kr. för fodermedel.

Fördelningsplanen för 1972/73 omfattar enligt 1971 års riksdagsbeslut 252,2 milj. kr. förutom inflytande avgifter från fodermedelsimporten. Vid nämnda beräkning av fodermedelsavgifterna blir beloppet inom fördelningsplanen sålunda ($252,2 + 86 =$) 338,2 milj. kr.

Nämnden föreslår efter hörande av jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen följande preliminära fördelning av detta belopp:

Svensk spannmålshandel	48
Sveriges potatisintressenter	15,5
Sveriges oljeväxtintressenter	47
Föreningen för mejeriprodukter	152
Svensk kötthandel	17
Svensk ägghandel	20
Upplysnings- och utvecklingsarbete	7,5
Mjölkavkastningskontroll	7
Svin- och kött djurskontroll	3
Reserv till jordbruksnämndens förfogande för fördelning // regleringsföreningarna	21,2
Summa	338,2

Jordbruksnämnden bör efter hörande av delegationerna kunna jämka angivna delbelopp mellan regleringsföreningarna och besluta om fördelning av det till nämndens förfogande stående beloppet.

Beträffande dispositionen av de medel inom fördelningsplanen som ställs till regleringsföreningarnas förfogande bör gälla även i fortsättningen att 2 milj. kr. får användas för stöd åt vallfröodlingen. Beloppet ingår bland de medel som enligt den preliminära fördelningen har tillförts Sveriges oljeväxtintressenter.

Enligt 1971 års riksdagsbeslut bör av medel utanför fördelningsplanen även regleringsåret 1972/73 25 milj. kr. användas för att sänka partipriset på konsumtionsmjölk. Man skall vidare få bestrida kostnaderna för prisutjämning på torkat och flytande äggalbumin och kärnbindemedel, utbetala 290 000 kr. till Svensk matpotatiskontroll (SMAK) såsom bidrag till upplysningsverksamhet på matpotatisområdet, ställa högst 205 000 kr. till statens livsmedelsverks förfogande för att täcka kostnader under budgetåret 1972/73 för pastöriseringskontroll och för importkontroll av animala livsmedel, använda 50 000 kr. för den kontroll av konsumtionsmjölk som ankommer på jordbruksnämnden, föra över till prisregleringskassan för fisk högst 1 milj. kr. av de fettvaruavgifter, som utgår vid hårdning av sillolja av inhemsk råvara, med avdrag för vad som kan beräknas restitueras vid export, utbetala högst 640 000 kr. till utsädesföreningen i Svalöv för fortsatt finansiering av potatisförädlingsverksamhet samt disponera 200 000 kr. som bidrag till kostnaderna för ackordhästorganisationen. I mån av tillgång på medel skall man vidare enligt nämnda riksdagsbeslut få ställa 1,2 milj. kr. till Sveriges potatisodlares riksförbunds förfogande för att effektivisera matpotatisodlingen m. m., disponera 2 milj. kr. för stöd åt vallfröodlingen, disponera 2 milj. kr. till återbäring av del av priset på inhemskt foder för minkuppfödning samt använda högst 8 milj. kr. för pristilllägg på får- och lammkött.

Vidare skall liksom under regleringsåret 1971/72 föreningen Svensk spannmålshandel tillföras införselavgifter för sådan brödsäd som importerar i utbyte mot inhemsk brödsäd, som exporteras till följd av kvalitativa brister eller måste användas till foder, samt föreningen Svensk kötthandel tillföras införselavgifter som kompensation för ökad s. k. utbytesexport av kött och fläsk.

SMAK har gjort framställning om en höjning av bidraget från 290 000 kr. till 440 000 kr. Sveriges potatisintressenter har också gjort framställning om en sådan höjning av bidraget till SMAK. Jordbruksnämnden har inte någon erinran mot bifall till förslaget.

Av det belopp på högst 205 000 kr. som får ställas till statens livsmedelsverks förfogande avses högst 175 000 kr. för att täcka kostnader för pastöriseringskontrollen och högst 30 000 kr. för att täcka kostnader för importkontroll av animala livsmedel. Statens livsmedelsverk har meddelat att verket för budgetåret 1972/73 räknar med att endast behöva ta i anspråk beloppet för importkontrollen på 30 000 kr.

I enlighet med förslag som närmare redovisas i det följande har jordbruksnämnden begärt bemyndigande att av medel utanför fördelningsplanen få använda 200 000 kr. per år för att begränsa fraktkostnaderna för mjölk och grädd till vissa områden i norra Sverige.

Fraktkostnaderna för mjölk och grädde

Jordbruksnämnden begär bemyndigande att under regleringsåren 1972/73 och 1973/74 få disponera högst 200 000 kr. per år av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen för att begränsa fraktkostnaderna för mjölk och grädde till vissa områden i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län.

Ett nytt leveransavtal träffades från den 1 juli 1971 mellan Svenska mejeriernas riksförening samt Sveriges livsmedelshandlareförbund och Kooperativa förbundet om leveransvillkoren vid försäljning av mjölk och grädde till återförsäljare och förbrukare. Avtalet lämnades utan erinran av jordbruksnämnden. Enligt riksdagens beslut får mejerierna utöver övre prisgränsen för konsumtionsmjölk ta ut vissa i avtalet angivna leveransavgifter. De belopp som härvid inflyter skall i princip täcka mejeriernas kostnader för leveranser av mjölk och grädde inom mejeriernas normala distributionsområden. För leveranser till orter som är avlägset belägna från mejerierna gäller särskilda bestämmelser.

Av ekonomiska skäl har mejerierna lagt ned en del av sina distributionslinjer i vissa områden i norra Sverige. För att försörja dessa områden med konsumtionsmjölk anlitas andra distributionsformer, t. ex. postverkets bussar. Härvid uppstår fraktkostnader som inte utjämnas inom ramen för leveransavtalet och som därför i vissa fall medför betydande ökning av konsumentpriserna.

Svenska mejeriernas riksförening har förklarat sig villig att medverka till att fraktkostnaderna utjämnas i berörda områden om regleringsmedel ställs till föreningens förfogande härför. Enligt en inventering som har företagits av riksföreningen skulle detta kosta högst 200 000 kr. per år.

Jordbruksnämnden anser att betydande sociala skäl talar för att de förhållandevis höga konsumentpriserna på mjölk i vissa områden i norra Sverige bör sänkas.

Om det begärda bemyndigandet lämnas avser nämnden att ställa medlen till riksföreningens förfogande för att användas enligt nämndens direktiv och med redovisningsskyldighet för föreningen.

Kvalitetsundersökning av fodersäd

För att erhålla bättre underlag för en kvalitetsreglerad prisskala på fodersäd föreslog jordbruksnämnden en undersökning av 1971 års fodersädsskörd i sin redovisning till Kungl. Maj:t av resultatet av de prisöverläggningar som fördes under våren 1971. Riksdagen anvisade 100 000 kr. för detta ändamål från anslagsposten till diverse kostnader under anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1971/72.

För att man skall erhålla ett godtagbart underlag för en kvalitetsreglerad prisskala på fodersäd behövs emellertid undersökningar av en serie årsskördar. Nämnden hemställer att anslagsposten till diverse kostnader under nämnda anslag för budgetåret 1972/73 räknas upp med 100 000 kr. för detta ändamål. Anslagsposten skulle därmed uppgå till 600 000 kr. En sådan uppräknings förändring leder inte någon höjning av det i prop. 1972: 1 (bil. 11 s. 38) föreslagna anslaget på 101 000 000 kr. till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Ökning av sockerbetsarealen på Gotland och Öland

Lantbrukarnas riksförbund

LRF har hemställt att sockerbetsarealen på Gotland och Öland ökas fr. o. m. år 1972 med 700 resp. 500 ha. En ökad sockerbetsareal på Gotland bör i första hand komma de odlare till godo som berörs av en nedläggning av Klintebys konserverfabrik.

Nedläggningen av Klintebys konserverfabrik kommer enligt LRF att allvarligt påverka sysselsättningen inte minst i jordbruket utan också i industrin på Gotland. Odlingen av konserverväxter omfattar ca 450 ha. För odlingen svarar familjejordbruk med god tillgång på arbetskraft. Konserverväxtodlingen ger en hög och jämn sysselsättning och utgör för många den huvudsakliga inkomstkällan. Möjligheterna att erhålla kompletterande sysselsättning utanför jordbruket är begränsade.

Vid en nedläggning av driften vid Klintebys konserverfabrik är enligt LRF alternativet för berörda odlare i första hand spannmålsodling. En övergång till spannmålsodling skulle på ett avgörande sätt försämra sysselsättningen och det ekonomiska resultatet i jordbruket samt dessutom öka exporten av spannmål.

En fullgod ersättning för bortfallet av konserverväxtodlingen är enligt LRF ökad sockerbetsodling. Sockerbetsodlingen kräver fortfarande mycket arbetskraft och skördeperioden är väsentligt senare än för andra grödor, vilket utjämnar arbetsinsatsen. Med hänsyn till att de odlare som berörs av nedläggningen av konserverfabriken ofta också odlar sockerbetor skulle en ökad sockerbetsodling kräva relativt små investeringar.

En ökad sockerbetsodling skulle även gynna sysselsättningen utanför jordbruket. Sysselsättningen inom transportnäringen skulle förbättras. Sockerkampanjen skulle förlängas med 10—15 dagar, vilket skulle förbättra sysselsättningen vid Roma sockerbruk.

Liknande sysselsättningsproblem som på Gotland finns också på Öland. En ökning av sockerbetsarealen på Öland skulle därför vara mycket önskvärd.

Med hänsyn till att ökningen av sockerbetsarealen motiveras av sys-

selsättningsläget på Gotland och Öland bör den enligt LRF inte påverka de ekonomiska villkoren för övriga sockerbetsodlare. De ökade kostnaderna bör finansieras av statsmakterna eller genom att priset för socker tillåts stiga något. Vid rådande världsmarknadspris på socker skulle kostnaderna öka med ca 2 milj. kr. per år vid en ökning av arealen med 1 200 ha. Det innebär att sockerregleringen måste tillföras detta belopp eller att det svenska priset måste stiga med ca 0,6 öre per kg socker. Den fasta internationella marknadssituationen väntas bestå under överskådlig framtid.

Remissyttrandena

LRF:s framställning tillstyrks av *statens jordbruksnämnd, arbetsmarknadsstyrelsen, länsarbetsnämnderna i Kalmar och Gotlands län.*

Statens jordbruksnämnd anför att de svårigheter för odlarna på Gotland som uppstår genom bortfallet av konservväxtodlingen otvivelaktigt skulle motverkas genom en ökning av sockerbetsarealen. Det besvärliga sysselsättningsläget på Gotland och Öland i övrigt skulle endast i mindre grad lättas genom en ökning av sockerbetsarealen. Kampanjen vid Roma sockerbruk skulle öka med ca tolv dagar och vid Mörbylånga sockerbruk med ca nio dagar.

Nämnden erinrar om att Sverige genom det internationella sockeravtalet har åtagit sig att inte utöka den areal som används för odling av sockerbetor utöver i runt tal 40 000 ha. En ökning av arealen med 1 200 ha kan enligt nämnden knappast anses strida mot avtalets syfte och innebörd, särskilt inte i nuvarande marknadsläge. Den internationella marknaden präglas av produktionsunderskott såväl under 1970/71 som 1971/72. Bristsituationen väntas bestå ytterligare något eller några år.

De föreslagna ökningarna av sockerbetsodlingen med 700 ha på Gotland och med 500 ha på Öland innebär att arealerna på Gotland kommer att uppgå till 4 100 ha och i Mörbylångadistriktet till 3 100 ha. Normskörden från dessa arealer bör enligt nämnden betalas med fullt grundpris. Reglerna för Svenska sockerfabriks AB:s ersättning för tillverkning av svenskt socker bör liksom hittills knytas till nivån 212 500 ton. Utformningen av de ytterligare ändringar i regleringsvillkoren som kan behövas bör ankomma på nämnden.

Ett beslut om ökad sockerbetsodling bör enligt jordbruksnämnden omprövas senast vid överläggningarna angående sockerregleringen för tiden efter den 30 juni 1974.

Jordbruksnämnden föreslår att de ökade kostnaderna för sockerregleringen täcks genom att införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen ställs till sockerregleringens förfogande under regleringsåren 1972/73 och 1973/74.

Mekaniseringen av sockerbetsodlingen har enligt *arbetsmarknadsstyrelsen* medfört att denna numera inte är så arbetskrävande som tidigare och att den därför endast i mindre utsträckning kan kompensera bortfallet av odlingarna för Klintebys. Jämfört med spannmålsodling blir emellertid den föreslagna ökningen av betodlingen ett tillskott som i sysselsättningsavseende måste betraktas som värdefullt. Arbetsmarknadsstyrelsen betraktar framställningen som främst en jordbrukspolitisk fråga men den föreslagna åtgärden har en gynnsam effekt på sysselsättningen.

För ett antal mindre odlare i närheten av Klintebys konserverfabrik får enligt *länsarbetsnämnden i Gotlands län* nedläggningen svåra och direkta verkningar för sysselsättning och försörjning. I flera odlarfamiljer arbetar hustrun vid konserverfabriken under 5—6 månader per år. Den relativt arbetsintensiva sockerbetsodlingen kan ge vissa av dessa familjer en möjlighet att bo kvar och fortsätta som jordbrukare. En ökad sockerbetsodling medför positiva effekter för transportnäringen på ön. Effekterna för Roma sockerbruk är också klart positiva. Sockerbetsarealen bör ökas år 1972 för att ge odlarna av konserverväxter de effekter som eftersträvas.

Enligt *länsarbetsnämnden i Kalmar län* medför en ökning av betarealen med 500 ha på Öland nya arbetstillfällen som motsvarar 36 årsarbetare.

Med hänsyn till att en arealökning enligt odlingskontraktets regler medför särskilda ökade kostnader för sockerbetorna begär *Svenska sockerfabriks AB* kompensation för kostnadsökningarna. Dessa beräknas uppgå till ungefär samma belopp som bolaget enligt gällande avtal skall betala till sockerregleringsfonden, dvs. 0:63 kr. per dt betor. Bolaget begär vidare att den minskning av bolagets ersättning för tillverkning av svenskt socker med 18 öre per kg färdigt socker för den del av produktionen, som överstiger 212 500 men inte 230 000 ton, reduceras vad gäller sockret från en arealökning, till högst skillnaden mellan avräkningspriset för det svenska betsockret och medeltalet under regleringsåret av Parisnoteringen.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 10 mars 1972 — under förbehåll av att riksdagen godkänner Kungl. Maj:ts förslag i fråga om hur de ökade kostnaderna för sockerregleringen skall betalas — medgivit att sockerbetsarealen på Gotland och Öland får ökas med 700 resp. 500 ha.

Stöd till mjölkproduktion vid jordbruksföretag med begränsade utvecklingsmöjligheter

Lantbruksstyrelsens förslag

Lantbruksstyrelsen framhåller att för att trygga den inhemska försörjningen med mjölk och mjölkprodukter måste mjölkproduktionen inom landet ha en viss omfattning. Mjölkproduktionen har under senare år sjunkit till en sådan nivå att det bedömts angeläget att söka bryta den nedåtgående trenden. Den under år 1971 beslutade prisförbättringen på mjölk syftar härtill dels genom att intresset för uppbyggnad av rationella mjölkföretag väntas öka, dels genom att avvecklingstakten i fråga om mindre besättningar torde minska.

En betydande andel av den nuvarande mjölkproduktionen sker i små besättningar och på små brukningsenheter. På längre sikt bör eftersträvas att en allt större del av den önskvärda mjölkkvantiteten produceras vid rationella företag. Det statliga rationaliseringsstödet kan enligt gällande bestämmelser endast utgå till brukningsenheter som har förutsättningar att bestå på lång sikt och har möjligheter till rationell och lönsam drift.

Även om lönsamheten i mjölkproduktionen har förbättrats kan dock takten i uppbyggnaden av rationella mjölkföretag under de närmaste åren — med hänsyn bl. a. till den nuvarande företagsstrukturen och åldersfördelningen hos brukarna — inte väntas bli tillräcklig för att kompensera ett väntat bortfall av mjölkproducenter vid främst de mindre företagen. Det framstår därför enligt lantbruksstyrelsens mening f. n. som önskvärt från samhällets synpunkt att medverka till en ytterligare dämpning av nedgångstakten i mjölkproduktionen vid begränsat utvecklingsbara företag. En sådan effekt bör kunna uppnås genom att möjlighet skapas att i vissa fall lämna statligt stöd till investeringar för fortsatt mjölkproduktion vid företag som inte är berättigade till sådant stöd enligt nu gällande bestämmelser.

Huvudsyftet med ett investeringsstöd till företag med begränsade utvecklingsmöjligheter är att motverka nedgången av mjölkproduktionen. En utvidgad stödgivning bör således begränsas till företag med mjölkproduktion och avse åtgärder som underlättar fortsatt produktion under en begränsad tid. Då målsättningen för stödet till jordbrukets rationalisering skall stå fast bör ett sådant stöd utformas så att det inte verkar hämmande på de bestående företagens utvecklingsmöjligheter.

Mjölkproduktionens utveckling, m. m. Lantbruksstyrelsen har undersökt mjölkproduktionens utveckling under perioden 1961—1970 och dess nuvarande struktur.

Av undersökningen framgår att den totala mjölkproduktionen varit sjunkande under perioden och att takten i minskningen förstärkts un-

der periodens senaste år. Mejeriinvägningen var år 1970 19 % lägre än år 1961. Den nedåtgående trenden i mjölkproduktionen fortsatte under år 1971 t. o. m. augusti månad men därefter har en viss förändring inträffat. Den vid mejerier invägda mjölkkvantiteten var för september 1971 2 % högre än för september 1970 och för oktober 1971 7 % högre än invägningen under samma månad 1970. Om de nämnda uppgifterna innebär en faktisk förändring av produktionsutvecklingen för mjölk kan dock inte fastställas. Vid jämförelse mellan höstmånaderna år 1971 och motsvarande månader 1970 kan flera faktorer ha samverkat till ökningen av mjölkinvägningen. Bland sådana faktorer kan nämnas 1971 års stora skörd och goda betesförhållanden, den genomförda höjningen av avräkningspriset på mjölk samt en ändring av säsongvariationen i avräkningspriset med syfte att stimulera till ökad produktion under höstmånaderna. I detta sammanhang kan även nämnas att produktionsutvecklingen för mjölk i flertalet övriga västeuropeiska länder varit fallande från år 1969 och att överskottslagren av smör nu är relativt små.

Av de uppgifter lantbruksstyrelsen redovisar framgår att det betydande bortfallet av mjölkproducenter liksom minskningen av antalet kor under 1960-talet medfört en förändring av mjölkproduktionens struktur. Bortfallet av mjölkproducenter har således till den helt övervägande delen berört besättningar med mindre än 10 kor. Huvuddelen av den nuvarande mjölkproduktionen eller nära två tredjedelar kommer från besättningar med 10 kor eller mera. Nedgången i mjölkproduktionen visar dessutom stora regionala olikheter och den relativa nedgången har varit störst inom slättbygdsområdena i södra och mellersta delarna av landet.

Trots den strukturförändring som skett är huvuddelen av de kvarvarande besättningarna relativt små. Av de år 1970 befintliga 96 000 mjölkföretagen med mer än 2 ha åker hade drygt 86 000 högst 15 kor. Hälften av dessa beräknas ha besättningar med 7—15 kor. Bland dessa torde huvuddelen av de begränsat utvecklingsbara företagen med mjölkproduktion återfinnas. I fråga om den regionala fördelningen av de nämnda företagen dominerar skogsbygdsområdena i södra och mellersta delarna av landet.

Lantbruksstyrelsen har redovisat uppgifter om brukarnas ålder. Av dessa framgår att de äldre brukarna dominerar vid företag med mindre än 10 kor. En fortsatt relativt snabb minskning kan därför väntas för de minsta besättningsstorlekarna. Vid företag med 10 kor eller mera är brukarnas medelålder lägre. Med hänsyn härtill kan antas att många av brukarna på dessa företag kan ha intresse av att fortsätta med mjölkproduktionen under ytterligare ett antal år om förutsättningarna härför är acceptabla, även om deras brukningsenheter inte är att betrakta som långsiktigt bestående.

Trots att produktionsnedgången för mjölk således tillfälligt brutits anser lantbruksstyrelsen att ett fortsatt relativt snabbt bortfall av mjölkproducenter kan väntas främst bland besättningar med mindre än 10 kor. För detta talar åldersfördelningen hos innehavarna av sådana besättningar och det relativt förslitna byggnadsbeståndet. Enligt styrelsens bedömning bör därför ett investeringsstöd till jordbruk med begränsade utvecklingsmöjligheter vara motiverat för att underlätta fortsatt eller utvidgad mjölkproduktion under en övergångstid.

Stödets utformning. Lantbruksstyrelsens förslag avser former för ett investeringsstöd till jordbruksföretag med begränsade utvecklingsmöjligheter för att underlätta fortsatt mjölkproduktion vid dessa under en övergångstid. För att närmare avgränsa dessa företag är det enligt styrelsens mening lämpligt att anknyta till den definition av företag med begränsade utvecklingsmöjligheter som utformats när det gäller stödet till jordbruket i norra Sverige. Analogt härmed bör till mjölkproducerande företag med begränsade utvecklingsmöjligheter föras sådana företag, som genom tillgång till viss skogsareal eller annan varaktig, kompletterande inkomstkälla kan utgöra ett någorlunda tillfredsställande försörjningsunderlag för nuvarande brukare även om företaget inte bedöms kunna uppnå fullt rationell drift. Hit bör även räknas sådant företag med mjölkproduktion som utan kompletterande inkomstkälla kan beräknas ge brukaren en tillfredsställande försörjning under hans återstående verksamma tid.

Stöd bör endast kunna utgå i de fall brukningsenhetens areal inte inom överskådlig tid erfordras för rationaliseringsändamål. Stödet bör begränsas till företag, som efter investeringen beräknas kunna uppnå en årlig mjölkproduktion av storleksordningen 50 000 kg eller mera. Vidare bör krävas att investeringsåtgärden bedöms som nödvändig för en fortsatt mjölkproduktion vid företaget av minst denna omfattning. Dessutom bör investeringen beräknas få en positiv effekt på brukarfamiljens försörjningsmöjligheter. Detta innebär att de framtida försörjningsmöjligheterna bör bedömas bli bättre än om investeringsåtgärden inte genomförs.

Med hänsyn till att stödet i princip är avsett att göra det möjligt för jordbrukare som redan bedriver mjölkproduktion på företag med begränsade utvecklingsmöjligheter att fortsätta med detta bör stöd till nyetablering på sådan brukningsenhet inte komma i fråga. Detta bör dock enligt styrelsens mening inte hindra att stöd kan lämnas till återupptagande av mjölkproduktion vid brukningsenhet på vilken finns fasta anläggningar för sådan produktion och i övrigt förutsättningar härför.

Styrelsen framhåller att driftslån för inköp av djur, maskiner o. d. samt för anskaffning av rörelsekapital bör kunna beviljas för omläggning eller utvidgning av jordbruksdriften. Stöd till yttre rationalisering bör kunna lämnas till förvärv av tillskottsmark som inte behövs för att

tillgodose markbehovet vid utvecklingsbara företag. Stöd till inre rationalisering bör kunna utgå till alla åtgärder som erfordras för fortsatt mjölkproduktion vid företaget. Med hänsyn till syftet med stödet bör dock vissa begränsningar gälla. Den vanligaste typen av inre rationalisering beräknar styrelsen bli om- och tillbyggnad av ekonomibyggnader. Därvid bör åtgärderna begränsas till vad som behövs för att göra fortsatt drift möjlig under den nuvarande brukarens återstående yrkesverksamma tid. Då byggnadsinvesteringen bör kunna avskrivas inom nyssnämnda tid kan fullständig nybyggnad av hela ekonomibyggnadsbeståndet inte antas bli aktuell.

Stödet bör enligt lantbruksstyrelsens mening i första hand utgå i form av *statlig lånegaranti*. Sådan garanti bör kunna lämnas till investeringar för mjölkproduktion vid begränsat utvecklingsbara företag enligt de regler som föreslagits i det föregående. Utöver dessa regler bör nu gällande bestämmelser om lånegarantier till jordbrukets rationalisering gälla i tillämpliga delar även för här aktuella garantier. Amorteringstiden för rationaliseringslån bör dock, med hänsyn till att investeringarna i huvudsak torde vara av mera kortsiktig natur, normalt begränsas till högst 20 år. För driftslån bör amorteringstiden, i överensstämmelse med nu gällande bestämmelser, få uppgå till högst 15 år.

Investeringar i gödselvårdsanläggningar och mjölkkrum kan väntas komma att medföra relativt betydande kostnader utan att samtidigt medföra något direkt tillskott till företagets intäkter. Med hänsyn härtill och då det från allmän synpunkt är önskvärt att åtgärderna ändå kommer till stånd föreslår lantbruksstyrelsen att *statsbidrag* får lämnas med högst 25 % av den del av den av lantbruksnämnd godkända investeringskostnaden som avser gödselvårdsanläggning och mjölkkrum. Bidrag bör dock inte beräknas på högre sammanlagd investering än 20 000 kr., vilket innebär ett högsta statsbidrag av 5 000 kr. per brukningsenhet. Bidragsbelopp understigande 2 500 kr. bör i överensstämmelse med rationaliseringskungörelsens bestämmelser ej utgå.

Statsbidraget har till syfte att stimulera till utförande av vissa från allmän synpunkt önskvärda anläggningar. Skäl kan därför anföras för att sådana bidrag får lämnas utan närmare behovsprövning. Enligt styrelsens mening bör reglerna för statsbidrag utformas så att bidrag får beviljas utom i de fall sökanden disponerar likvida tillgångar av sådan omfattning att ett bidrag framstår som opåkallat.

Styrelsen anser att bestämmelserna för stödet bör meddelas i särskild författning och att bestämmelsernas giltighetstid bör sammanfalla med giltighetstiden för kungörelsen (1971: 420) om rationaliseringsstöd till vissa jordbruk. Denna kungörelse gäller t. o. m. den 30 juni 1981. Bestämmelserna bör i princip gälla hela landet. Praktiska skäl talar dock för att bestämmelserna endast tillämpas i de delar av landet som inte omfattas av bestämmelserna om rationaliseringsstöd till vissa jordbruk.

Dessa bestämmelser tillgodoser nämligen i allt väsentligt även vad som åsyftas i förevarande förslag. Reglerna för stöd till begränsat utvecklingsbara företag enligt de för norra Sverige gällande bestämmelserna skiljer sig från de föreslagna reglerna i huvudsak endast i fråga om sammankopplingen med sysselsättningsmotivet och det regelmässiga samrådsförfarandet med länsarbetsnämnderna vid prövning av ansökningar om stöd. Enligt styrelsens mening föreligger dock ej hinder mot att vid tillämpningen av de för norra Sverige gällande bestämmelserna även i nu berört avseende ta hänsyn till angelägenheten av att begränsa nedgången i mjölkproduktionen.

Enligt lantbruksstyrelsen bör det föreslagna ekonomiska stödet kompletteras med en aktiv rådgivningsverksamhet inriktad på den här aktuella typen av företag. I den mån rådgivningen begränsas till enklare planer och skisser bör den vara avgiftsfri. Enligt styrelsens uppfattning medger gällande taxebestämmelser sådan avgiftsfrihet.

Lantbruksstyrelsen bedömer att anspråken på lånegaranti tills vidare bör rymmas inom gällande ramar. Däremot bör enligt styrelsens bedömning ramen för statsbidrag till inre rationalisering under anslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m. höjas med 1 milj. kr.

Remissyttrandena

Lantbruksstyrelsens förslag om stöd till mjölkproduktion vid begränsat utvecklingsbara företag tillstyrks av remissinstanserna. Flera av dessa framhåller dock att det föreslagna stödet inte får rubba den allmänna målsättningen för rationaliseringsverksamheten inom jordbruket.

Statens jordbruksnämnd erinrar om att överläggningarna våren 1971 om jordbrukspriserna skedde mot bakgrund av en stark minskning i mjölkproduktionen. En fortsatt nedgång bedömdes ganska snart kunna få till följd att produktionen sjönk under den nivå som av försörjningsmässiga och andra skäl ansågs önskvärd. Olika omständigheter tyder enligt nämnden på att den tidigare pessimismen hos mjölkproducenterna nu förbyts i en viss optimism. Invägningen av mjölk till mejeri, som under januari—april 1971 låg ca 7 % under föregående års nivå, har därefter successivt närmat sig 1970 års siffror och fr. o. m. september överstigit dessa. Att invägningen legat på en förhållandevis hög nivå under hösten 1971 kan delvis vara ett resultat av en förstärkt säsongprissättning för att utjämna tillförseln mellan årstiderna. Andra faktorer som verkat allmänt befrämjande på mjölkproduktionen är den goda skörden och arbetskraftsläget. Nämnden utesluter därför inte att innevarande regleringsår kommer att uppvisa en viss invägningsökning jämfört med 1970/71. Produktionen kommer dock med all sannolikhet att ligga under 1969/70 års nivå.

Även om avsevärda förbättringar av avräkningspriserna inträffat eller kan påräknas, kan dessa förbättringar dock knappast bedömas som till-

räckliga för att stimulera till någon egentlig nyetablering inom mjölkproduktionen. Med hänsyn till detta och till produktionens nuvarande struktur och brukarnas ålder anser nämnden att de av lantbruksstyrelsen föreslagna stödåtgärderna bör genomföras.

LRF understryker att det finns flera faktorer, som uppenbarligen samverkat till den ökning av mjölkinvägningen som registrerats under slutet av år 1971. Sådana faktorer är mjölkprishöjningen, den stora skörden år 1971 samt goda betesförhållanden och en ändring i säsongvariationen i avräkningspriset med syfte att stimulera till ökad produktion under höstmånaderna. Förbundet anser dock att även den försämrade allmänna konjunkturen med arbetslöshet och svårigheter för jordbrukare att få arbete i andra näringar — särskilt skogsarbete — påverkat mjölkproduktionen i samma riktning. Förbundet anser att ett snabbt bortfall av mjölkproducenter kan väntas främst bland mindre besättningar. Av detta skäl är det i hög grad motiverat med ett investeringsstöd till jordbruk med begränsade utvecklingsmöjligheter under en övergångstid.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser att sysselsättningspolitiska skäl kan motivera åtgärder som begränsar nedläggningstakten bland de företag som kan komma i fråga för det föreslagna stödet. Dessa företag ligger i huvudsak i områden som saknar eller har begränsade alternativa sysselsättningsmöjligheter. Åldersstrukturen bland brukarna av de aktuella gårdarna är vidare sådan att det av många skäl kan vara motiverat att ge den stimulans som behövs för att företaget skall kunna ge den nuvarande brukaren och hans familj en tillfredsställande försörjning.

När det gäller stödets utformning delar remissinstanserna lantbruksstyrelsens uppfattning att kravet på företagsstorlek för att erhålla stöd bör vara lägst 50 000 kg årlig mjölkproduktion efter genomförda investeringar. *LRF* finner denna gräns acceptabel som grundregel men anser att den bör kunna underskridas om särskilda skäl föreligger, t. ex. om en ökning av produktionen till en något lägre nivå ändock beräknas leda till att brukaren får möjlighet att uppnå en tillfredsställande försörjning under sin återstående verksamhetstid.

Mot förslaget att stödet i huvudsak skall utgå i form av statlig lånegaranti har remissinstanserna i princip inget att invända. Likaså tillstyrker dessa förslaget till statsbidrag.

Länsstyrelsen i Kalmar län framhåller att det är angeläget att förslaget i denna del bifalls. *LRF* ifrågasätter, om inte bidrag skulle kunna utgå även för andra ändamål än de föreslagna. Även vid en utökning av bidragsfallen blir årskostnaderna för staten ytterst begränsade.

Länsstyrelserna i Uppsala och Kalmar län anser att giltighetstiden för stödet bör såsom lantbruksstyrelsen föreslagit sammanfalla med den som gäller för rationaliseringsstödet för vissa jordbruk, nämligen t. o. m.

den 30 juni 1981. LRF anser det däremot inte nödvändigt att ange någon övre tidsgräns. Länsstyrelsen i Älvsborgs län föreslår att tiden för stödet nu begränsas till fem år, varefter frågan om förlängning bör prövas.

Bidrag till miljövärdande åtgärder inom jordbruket och trädgårdsnäringen

Lantbrukarnas riksförbund (LRF)

LRF anför att industriföretag kan få statligt bidrag med ett belopp som normalt motsvarar högst 25 % av kostnaderna för vatten- och luftvärdande åtgärder. Någon motsvarande bidragsmöjlighet föreligger inte för jordbruks- och trädgårdsföretagen utan dessa är hänvisade till de lånegarantier som kan sökas inom ramen för gällande regler för rationaliseringsstöd. Detta innebär enligt LRF att jordbruket på detta område är sämre lottat än industrin, trots att det numera ställs stora krav på jordbruket i fråga om miljövärdande åtgärder.

Den typ av investeringar som i första hand är aktuella inom jordbruket är gödselvärdansläggningar samt avlopp från siloanläggningar. För större djurstallar och för trädgårdsnäringens värmeanläggningar kan det också bli fråga om luftrengöringsanordningar. Det finns inte enligt LRF:s mening något rimligt skäl till att jordbruket och trädgårdsnäringen skall sättas i sämre läge än industrin i fråga om rätten att få statsbidrag till miljövärdande åtgärder. Även om kostnaderna i det enskilda fallet inte blir jämförbara med dem som kan bli aktuella för miljöfarlig storindustri blir de sammanlagda kostnaderna för de båda undantagna näringarna betydande.

LRF yrkar med hänsyn härtill att statsbidrag får utgå till vatten- och luftvärdande åtgärder inom jordbruket och trädgårdsnäringen enligt samma grunder som gäller för industrin.

Remissyttrandena

LRF:s förslag tillstyrks i princip av lantbruksstyrelsen och statens naturvårdsverk.

Lantbruksstyrelsen framhåller att bestämmelserna om statligt finansieringsstöd till jordbrukets och trädgårdsnäringens rationalisering innebär att bestående och utvecklingsbara företag kan beviljas lånegaranti och i vissa fall även statsbidrag till åtgärder som omfattar anläggningar för vatten- och luftvård. För jordbruksföretag kan vidare enligt undantagsbestämmelser i rationaliseringskungörelsen utgå lånegaranti till utförande av anläggning för att tillvarata gödsel eller avloppsvatten från jordbruket även om företaget inte uppfyller de all-

männan villkoren för statligt stöd. Stöd av sistnämnda slag utgår endast om tillsynsmyndighet i enlighet med 38 § miljöskyddslagen funnit anläggningen nödvändig för att hindra vattenförorening.

Enligt gällande bestämmelser kan således innehavare av jordbruksföretag som ålagts att utföra vissa miljövårdande åtgärder i regel erhålla statlig lånegaranti för finansieringen om så bedöms erforderligt. Härutöver kan i vissa fall enligt nu gällande bestämmelser även utgå statsbidrag.

En eventuell utvidgning av statsbidragsgivningen till att gälla alla vatten- och luftvårdande åtgärder, som av tillsynsmyndighet bedöms som nödvändiga vid jordbruks- och trädgårdsföretag bör enligt lantbruksstyrelsens mening ske genom ändring av nu gällande regler för det statliga finansieringsstödet till dessa näringar. Prövningen av ansökningar om bidrag bör ske hos styrelsen och lantbruksnämnderna varigenom möjligheter till en effektiv samordning med redan befintliga stödformer erhålls. Samråd bör därvid givetvis ske med länsstyrelsens naturvårdsenhet resp. naturvårdsverket.

Lantbruksstyrelsen finner att skäl föreligger att öppna möjlighet för de jordbruks- och trädgårdsföretag som åläggs att utföra miljövårdande åtgärder att i princip erhålla statsbidrag med högst 25 % av kostnaderna. Enligt styrelsens mening kan en sådan utvidgning av stödgivningen visserligen verka hämmande på den fortsatta rationaliseringsverksamheten inom jordbruket och trädgårdsnäringen genom att avvecklingen av orationella enheter fördröjs. Styrelsen bedömer dock att antalet sådana fall blir begränsat.

Reglerna för statsbidrag bör enligt styrelsen utformas så att jordbruks- och trädgårdsföretag som av tillsynsmyndighet åläggs att för redan befintlig produktion utföra miljövårdande åtgärder i princip är berättigat att erhålla bidrag. Vissa begränsningar bör dock gälla. Bidrag bör endast lämnas i sådana fall då den ifrågavarande anläggningen kan antas bli utnyttjad för sitt ändamål under så lång tid att investeringskostnaden är försvarlig från samhällsekonomisk synpunkt.

Liksom fallet är med motsvarande bidragsgivning i fråga om industrin bör statsbidrag endast utgå under begränsad tid. Lantbruksstyrelsen beräknar det ökade medelsbehovet för dessa statsbidrag till högst 2 milj. kr. per år.

Statens naturvårdsverk framhåller att enligt kungörelsen (1969: 356) om statsbidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin lämnas bidrag till kostnad för utförande av åtgärd som minskar vatten- och luftförorening från industriell anläggning. I naturvårdsverkets tillämpningsanvisningar anges att bidrag kan utgå i första hand till industriella anläggningar. Härigenom kan inte anläggning för djurhållning eller för torkning av animalieproducerad gödsel komma i fråga för statsbidrag.

I miljöskyddslagen stadgas att avloppsvatten i form av pressaft från siloanläggning och urin från djurstall inte får utsläppas i vattendrag, sjö eller vattenområde om det inte är uppenbart att det kan ske utan olägenhet. De nämnda vätskorna är starkt koncentrerade och olägenheter uppstår så gott som undantagslöst vid utsläpp i vattendrag.

Det är f. n. som regel betydligt mer kostsamt för jordbrukaren att samla upp avfallet från animalieproduktion för användning som gödslingsmedel än att använda konstgödsel. De uppsamlingsanordningar som i allmänhet erfordras är gödselplatta för fast gödsel och uppsamlingsbrunn för urin och pressaft.

Av en av naturvårdsverket nyligen genomförd inventering omfattande 194 gårdar i Skåne och 158 gårdar inom Mälardalen framgår att gödselplatta och uppsamlingsbrunn för pressaft och urin saknas på drygt hälften av gårdarna. Avsaknaden av gödselvårdsanläggningar var koncentrerad till de mindre jordbruken. Sålunda hade ca 90 % av antalet gårdar som saknade dessa anläggningar mindre än 20 kor med ungdjur eller 200 slaktsvinplatser. Fastän bägge inventeringsområdena är av begränsad storlek anser verket att de relativt väl speglar den aktuella situationen i landet i dess helhet.

Naturvårdsverket finner att stora bristfälligheter råder i fråga om åtgärder till motverkande av bl. a. vattenförorening inom jordbruket i samband med animalieproduktion. Omfattande krav måste därför ställas på sådana skyddsåtgärder. Dessa krav innebär en betydande ekonomisk belastning för den enskilde jordbrukaren. Exempelvis uppgår investeringsbehovet för en gård med 10 kor och 10 ungnöt, där såväl gödselplatta som urinbrunn måste byggas, till 10 000 kr. Naturvårdsverket finner det angeläget att liknande stödformer tillskapas för jordbruket som för industrin.

Byggnad av försöksslaktlokaler i Uppsala

Organisationskommittén för omlokalisering av veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt (OKV)

Lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan har för undervisning, forskning och försök behov av vissa slakterilokaler med tillhörande laboratorietrymmen. Ett lokalprogram för försöksslaktlokaler har utarbetats inom OKV i samråd med berörda högskolor.

På grundval av lokalprogrammet har de olika lokalerna arbetats in i Farmeks slakteri i Uppsala för att få till stånd en integrering med den ordinarie slaktverksamheten. Totalt omfattar försöksslaktlokalerna ca 1 400 m². Enligt föreliggande planer kommer dessa lokaler att byggas samtidigt med en planerad om- och tillbyggnad för Farmeks del. Byggnadsarbetena planeras starta våren 1972 och bli klara hösten 1973.

Tillkomsten av försöksslaktlokaler möjliggör enligt OKV mera omfattande studier av slaktkroppar från nötkreatur för köttproduktion, mjölkkor, får och svin i försöks- och forskningsverksamheten vid lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan. Veterinärmedicinsk och husdjursvetenskaplig forskning kan tillsammans med statens livsmedelsverk ta upp problem som rör animalisk livsmedelsproduktion. Det är av största betydelse att man i forskningsprojekten kan följa hur olika system för utfodring och skötsel, utformningen av byggnader samt skilda avelsåtgärder påverkar kvalitén hos de färdiga livsmedlen. Åtgärder kan vidtas för att minska frekvensen av slaktkroppar med kvalitetsfel. Slakteriorganisationens ordinarie produktutveckling kan dessutom på ett naturligt sätt kombineras med verksamheten i försöksslaktlokalerna.

Projektet bör vara av betydande intresse även för mjölkproduktionen. Utbildning och forskning rörande artificiell inseminering kommer också att bedrivas vid slakteriet. Försöksslaktlokalerna kan även användas som bedömningscentral för svinstamkontrollen i mellersta och norra Sverige. Försöksslaktlokalerna kommer således enligt OKV att bli av stor betydelse för en rationell svensk animalieproduktion.

Byggnadskostnaderna för försöksslaktlokalerna beräknas till högst 6 milj. kr. OKV ifrågasätter om inte dessa kostnader bör kunna täckas av införselavgiftsmedel. Försöksslaktlokalernas betydelse för jordbruket i dess helhet gör det i så fall skäligt att investeringskostnaden till hälften täcks av införselavgiftsmedel inom fördelningsplanen.

Överläggningar har ägt rum med LRF vars styrelse har vitsordat betydelsen av försöksslaktlokalerna och tillstyrkt att projektet finansieras på det sätt OKV föreslagit.

OKV hemställer att införselavgiftsmedel, varav hälften inom fördelningsplanen, ställs till förfogande för att täcka investeringskostnaden på högst 6 milj. kr. för uppförande av försöksslaktlokaler i anslutning till Farmeks slakteri i Uppsala.

Anslagsframställning för budgetåret 1972/73

B 4. Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.

1970/71 Utgift	110 227 848
1971/72 Anslag	214 065 000
1972/73 Förslag	19 000 000

¹ Därav 118 000 kr. anslaget Byggnadsarbeten m. m. vid vissa till sambruksföreningar upplåtna kronoegendomar.

² Därav 64 000 kr. resp. 1 000 kr. anslagen Ersättning till domänverkets fond för viss upplåten mark resp. Byggnadsarbeten m. m. vid vissa till sambruksföreningar upplåtna kronoegendomar.

Från anslaget utbetalas dels bidrag till yttre och inre rationalisering enligt kungörelsen (1967: 453) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m. (ändrad 1969: 186 och 1971: 382), dels de bidrag till återbetalning av lån från jordbrukets maskinlånepfond, som utfästs före den 1 juli 1967. Därutöver används anslaget för vissa speciella ändamål.

Bidrag för yttre och inre rationalisering

Budgetår	Ram	Beviljade bidrag m. m.
1970/71	15 000 000	13 514 000
1971/72	15 000 000	

Lantbruksstyrelsen

Anslaget bör föras upp med 19 milj. kr. och därav bör få tas i anspråk medel för speciella ändamål i samma utsträckning som för innevarande budgetår.

Bidragsramen bör ökas med 5 milj. kr. Av ramen bör få disponeras 10 milj. kr. för bidrag till yttre rationalisering och 10 milj. kr. för bidrag till inre rationalisering med rätt för Kungl. Maj:t att jämka fördelningen.

Vid beräkningen av medelsbehovet har beaktats de vinstmedel som tillförs anslaget i samband med försäljning av jordfondsfastigheter och ännu ej infriade utfästelser om statsbidrag, som åsyftas i övergångsbestämmelserna till kungörelsen 1967: 453.

Vidare har beaktats behovet av ca 300 000 kr. för utbetalning av utfästa bidrag till återbetalning av lån från jordbrukets maskinlånepfond samt ett beräknat medelsbehov under budgetåret 1972/73 av ca 1 milj. kr. för att bestrida statsbidrag till sådana torrlägnings- och andra rationaliseringsåtgärder i Kvismaredalen, Mosjöbotten och Västra Mosjön i Örebro län, som jämlikt kungl. brev den 14 december 1962 ej belastat fastställda bidragsramar.

Av den föreslagna ökningen av bidragsramen motiveras 2 milj. kr. av att behovet av ramutrymme för statsbidrag till inre rationalisering under senare år visat sig överstiga den ram på 5 milj. kr., som fastställts av riksdagen, samt av vissa av 1971 års riksdag beslutade ändringar i kungörelsen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m. De ändringar som åsyftas avser sänkningen av minimibeloppet för bidrag till inre rationalisering till 2 500 kr. och beslutet att genom ökad tillämpning av dispensbestämmelserna i 20 § rationaliseringskungörelsen vidga möjligheterna att ge statsbidrag till inre rationalisering av jordbruk i norra Sverige även om någon kapitalkrävande yttre rationalisering inte har genomförts.

Ett genomförande av förslaget om stöd till mjölkproduktion vid begränsat utvecklingsbara företag ställer krav på ökning av ramen för statsbidrag till inre rationalisering med 1 milj. kr.

Förslaget om statsbidrag till miljövärdande åtgärder inom lantbruket ökar enligt styrelsens beräkningar behovet av statsbidrag med ytterligare 2 milj. kr.

Departementschefen

Genom beslut av 1971 års riksdag antogs de av jordbruksnämnden framlagda och av regeringen godtagna förslagen till prissättning på jordbrukets produkter för regleringsåren 1971/72, 1972/73 och 1973/74. Jordbruksnämndens förslag föregicks av överläggningar med jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation. Enligt riksdagsbeslutet skall mittpriser, prisgränser och införselavgifter för vissa jordbruksprodukter justeras den 1 juli 1972 och den 1 juli 1973. Dessa justeringar kan beräknas tillföra jordbruket ca 134 resp. ca 55 milj. kr.

Riksdagsbeslutet innebär vidare att ytterligare justeringar skall ske halvårsvis med början den 1 januari 1972 till följd av utvecklingen av den allmänna prisnivån. Till grund för sistnämnda justeringar skall enligt riksdagens beslut — i överensstämmelse med vad som tidigare gällt — läggas utvecklingen av den allmänna prisnivån, mätt med statistiska centralbyråns konsumentprisindex. Detta index rensas från inverkan av indirekta skatter, av bostadskostnader (exkl. bränsle och lyse) samt av sådana prisändringar i livsmedelsposten som registreras i jordbruksnämndens prisregleringsprisindex. Justeringarna beräknas på grundval av utvecklingen av den allmänna prisnivån under närmast föregående halvårsperiod den 15 april—den 15 oktober resp. den 15 oktober—den 15 april. Indexutfallet anbringas på jordbrukets totala intäkter (exkl. sockerbetor), beräknade med utgångspunkt från den rådande mittprisnivån.

Riksdagen har sålunda beslutat om utformningen av prisregleringen för perioden den 1 juli 1971—den 30 juni 1974. Vid utgången av denna period har de riktlinjer för jordbrukspolitiken som fastlades av 1967 års riksdag tillämpats under sju år. Dåvarande departementschefen framhöll i propositionen (prop. 1967: 95) i olika sammanhang att det var angeläget att vissa frågor inom jordbrukspolitiken ånyo prövades efter en tid. Enligt min mening är det naturligt att en sådan prövning sker i god tid före nästa prisregleringsperiod. En särskild utredning bör tillsättas härför. Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Kännetecknande för 1971 års riksdagsbeslut om prissättningen på jordbrukets produkter var dels en strävan att väsentligt höja avräknings-

priset på mjölk till jordbrukarna, dels en fortsatt försiktighet med pris-höjningar på andra produkter.

Prisförbättringen på mjölk synes också ha inneburit en stimulans för mjölkproduktionen. Under de fyra första månaderna år 1971, dvs. innan överläggningarna mellan statens jordbruksnämnd och de båda delegationerna hade avslutats, var mjölkinvägningen 6—7,5 % mindre än under motsvarande månader år 1970. Därefter förbättrades invägningen successivt för att i november vara 10 % större än i november 1970. Invägningen var dock 1,7 % mindre under hela år 1971 än under år 1970. I januari i år var invägningen 7 % större än i januari år 1971. De preliminära uppgifterna om invägningen i februari i år tyder på att invägningen under tolv månadersperioden mars 1971—februari 1972 kommer att bli större än under närmast föregående tolv månadersperiod. Det är emellertid viktigt att komma ihåg att ca en tredjedel av mjölkproduktionen fortfarande kommer från besättningar med högst nio kor. Dessa besättningar torde i stor utsträckning komma att försvinna under 1970-talet, bl. a. på grund av den höga genomsnittsåldern hos brukarna. Det finns därför anledning att göra särskilda insatser på investeringsidan för vissa jordbruk med mjölkproduktion. Jag återkommer till detta i det följande.

Den goda skörden år 1971 medförde att spannmåls-skörden enligt preliminära beräkningar blev ca 5 % större än under år 1970 trots att arealen minskade med ca 3 %. Överskottet, ca 1 milj. ton, blev därför rekordstort och skörden var ca 20 % större än det inhemska behovet. Överskottet har fått exporteras till låga priser. Kungl. Maj:t har därför uppdragit åt lantbruksekonomiska samarbetsnämnden att redovisa förslag till olika åtgärder med anledning av utvecklingen av spannmålsproduktionen.

I det föregående har jag redovisat den justering av införselavgifter m. m. som Kungl. Maj:t har fastställt för tiden fr. o. m. den 1 januari 1972 efter förslag från statens jordbruksnämnd. Förslagen hade utformats efter överläggningar och i samförstånd med jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen.

Enligt 1971 års riksdagsbeslut kommer en justering av mittpriser, prisgränser och införselavgifter att ske i fråga om vissa varor den 1 juli 1972. Denna justering medför en inkomstförstärkning för jordbruket på 134,4 milj. kr. enligt följande fördelning.

	Öre/kg	Milj. kr.
Spannmål	1	8,75
Fettvaruregleringen	10	4,20
Mjölk (producentpris)	3	104,20
Fläsk	5	12,25
Ägg	5	5,00
Summa		134,40

Ytterligare justeringar kommer att ske den 1 juli 1972 och den 1 januari 1973 till följd av utvecklingen av den allmänna prisnivån under tiden den 15 oktober 1971—den 15 april 1972 resp. den 15 april—den 15 oktober 1972. Det ankommer på jordbruksnämnden att efter överläggningar med jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen komma in till Kungl. Maj:t med förslag till fördelning av de totalbelopp, som skall tillföras jordbruket, och till de justeringar av prisnivån som behövs.

Användningen av införselavgiftsmedlen under regleringsåret 1970/71 framgår av den föregående redogörelsen liksom också beräkningar och förslag rörande dispositionen av införselavgiftsmedel som inflyter under regleringsåret 1971/72. Jag har ingen erinran mot vad som har redovisats i detta sammanhang.

Jordbruksnämnden har beräknat att ca 443,7 milj. kr. kommer att inflyta under regleringsåret 1972/73 i form av införselavgiftsmedel. Enligt nämnden bör 338,2 milj. kr. av dessa fördelas till regleringsföreningarna för deras prisreglerande verksamhet inom den s. k. *fördelningsplanen*. Förslaget innebär att delbeloppet till Svensk ägghandel för regleringsåret 1972/73 höjs till 20 milj. kr., delbeloppen för upplysningsverksamhet och utvecklingsarbete, för mjölkavkastningskontroll och för svin- och kött djurskontroll höjs till 7,5, 7 resp. 3 milj. kr. I prop. 1970: 37, i vilken frågan om omlokalisering av veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt till Uppsala togs upp, anförde jag att det syntes fördelaktigt att ta i anspråk kontrollslakteriet i Uppsala som försöksslaktlokaler för lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan och att frågan borde tas upp i det fortsatta utredningsarbetet. I prop. 1972: 1 (bil. 11 s. 103) har vidare föreslagits att 750 000 kr. tas upp i utrustningsplanen för jordbrukets högskolor för budgetåret 1972/73 för inredning och utrustning av försöksslaktlokaler. Jag har inget att erinra mot OKV:s förslag att täcka investeringskostnaden på högst 6 milj. kr. för försöksslaktlokalerna med införselavgiftsmedel, varav hälften täcks av medel inom fördelningsplanen.

Den exakta storleken på det belopp som fördelas till regleringsföreningarna för deras prisreglerande verksamhet blir beroende av de verkliga intäkterna av fodermedelsavgifterna. Jag utgår ifrån att nämnden liksom tidigare får — efter hörande av jordbrukets förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen — jämkta de nu föreslagna delbeloppen till regleringsföreningarna och även besluta om fördelning av det belopp som står till nämndens förfogande. Jag har inte någon erinran mot de gjorda beräkningarna.

Av de införselavgiftsmedel som under regleringsåret 1972/73 inflyter utöver det totalbelopp som enligt det föregående skall fördelas till regleringsföreningarna, dvs. *medel utanför den s. k. fördelningsplanen*, bör liksom f. n. 25 milj. kr. användas för att sänka partipriset på

konsumtionsmjölk. Vidare bör 2 milj. kr. utnyttjas för stöd åt vallfröodlingen och 1,2 milj. kr. tillföras Sveriges potatisodlars riksförbund för att effektivisera odlingen av matpotatis. Medel bör ställas till jordbruksnämndens förfogande för att täcka kostnader för prisutjämning på äggalbumin och kärnbindemedel. Av införselavgifter utanför fördelningsplanen bör dessutom fördelas 440 000 kr. till SMAK för upplysningsverksamhet på matpotatisområdet, högst 30 000 kr. till att täcka kostnaden för importkontroll av animala livsmedel samt 50 000 kr. för den kontroll av konsumtionsmjölk som ankommer på jordbruksnämnden. Högst 1 milj. kr. bör få föras över till prisregleringskassan för fisk. Dessutom bör Sveriges utsädesförening i Svalöv tillföras högst 640 000 kr. för fortsatt förädlingsverksamhet på potatisområdet. För att minska kostnadsbelastningen på det foder som används i minkuppfödningen bör få tas i anspråk högst 2 milj. kr. och för att bestrida kostnaderna på ca 8 milj. kr. för mellanprislinjen på fårkött bör också få användas regleringsmedel som inflyter utanför fördelningsplanen. Som bidrag till kostnaderna för arméns ackordhästorganisation bör ett belopp på 200 000 kr. få disponeras.

I det föregående har jag vidare redovisat att Kungl. Maj:t har medgivit — under förbehåll att riksdagen godkänner Kungl. Maj:ts förslag i fråga om hur de ökade kostnaderna för sockerregleringen skall täckas — att sockerbetsarealen på Gotland och Öland får öka med 700 resp. 500 ha fr.o.m. i år. De ökade kostnaderna för sockerregleringen under regleringsåren 1972/73 och 1973/74 bör täckas med införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen. De ökade kostnaderna kommer så långt nu kan bedömas inte att överstiga 2 milj. kr. per regleringsår.

Jag tillstyrker även att jordbruksnämnden under regleringsåret 1972/73 får disponera högst 200 000 kr. av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen för att begränsa fraktkostnaderna för mjölk och grädde till vissa områden i de fyra nordligaste länen. Härigenom kan man utjämna de högre priser på mjölk och grädde som vissa konsumenter som bor avlägset från mejerier f. n. drabbas av. Det är enligt min mening angeläget ur rättvisesynpunkt att så sker.

Jag har inte någon erinran mot att Svensk spannmålshandel, liksom hittills, tillförs införselavgifter för sådan brödsäd som importeras i utbyte mot inhemsk brödsäd, som exporteras till följd av kvalitativa brister eller måste användas till foder, liksom att Svensk kötthandel erhåller kompensation för viss s. k. utbytesexport av kött och fläsk.

Av odisponerade medel utanför fördelningsplanen bör Kungl. Maj:t få använda ytterligare högst 30 milj. kr. för att förstärka regleringsekonomin för mjölk och mejeriprodukter eller på annat sätt stödja mjölkproduktionen och vad därmed hör samman.

I det föregående har jag redovisat ett förslag om *statligt stöd till mjölkproduktion vid jordbruksföretag med begränsade utvecklingsmög-*

ligheter. Förslaget har på uppdrag av Kungl. Maj:ts utarbetats av lantbruksstyrelsen.

Bakgrunden till dagens situation är att det under 1960-talet har skett ett betydande bortfall av mjölkproducenter och en kraftig minskning av antalet kor, vilket medfört en förändring av mjölkproduktionens struktur. Bortfallet av mjölkproducenter har till den helt övervägande delen berört besättningar med mindre än tio kor. Trots den strukturförändring som skett är huvuddelen av de kvarvarande besättningarna små. Av de år 1970 befintliga 96 000 mjölkföretagen med mer än 2 ha åker hade drygt 86 000 högst 15 kor. Omkring hälften av dessa kan beräknas ha besättningar av storleken 7—15 kor. Bland sistnämnda besättningar torde huvuddelen av de begränsat utvecklingsbara företagen med mjölkproduktion återfinnas.

De äldre brukarna dominerar vid företag med mindre än tio kor. En fortsatt minskning kan därför väntas för de minsta besättningsstorlekarna. Vid företag med tio kor eller mer är brukarnas medelålder lägre. Med hänsyn härtill kan det antas att många av brukarna vid dessa företag, även om deras brukningsenheter inte är att betrakta som långsiktigt bestående, kan ha intresse av att fortsätta med mjölkproduktion under ytterligare ett antal år.

Jag är ense med lantbruksstyrelsen om behovet av ett investeringsstöd till jordbruk med begränsade utvecklingsmöjligheter i syfte att under en övergångstid — i avvaktan på att rationella företag byggs upp i tillräcklig omfattning — underlätta fortsatt eller utvidgad mjölkproduktion vid dessa företag.¹

Stödet bör såsom lantbruksstyrelsen föreslagit främst utgå i form av statlig lånegaranti. Lånegaranti bör kunna lämnas till driftslån för inköp av djur, maskiner m. m. samt till lån för yttre och inre rationalisering. Vidare bör statsbidrag i enlighet med styrelsens förslag kunna utgå med högst 25 % av godkänd kostnad för gödselvärdansläggning och mjölkkrum. Stödgivningen bör begränsas till företag som efter genomförd investering beräknas kunna uppnå en årlig mjölkproduktion av minst 50 000 kg. Vidare bör krävas att investeringsåtgärden är nödvändig för fortsatt mjölkproduktion vid företaget och att åtgärden får en positiv effekt på brukarens försörjningsmöjligheter. Även i övrigt bör för stödgivningen gälla de villkor som lantbruksstyrelsen föreslagit.

Såsom lantbruksstyrelsen och flera remissinstanser framhållit får det föreslagna stödet inte bli ett hinder för rationaliseringsverksamheten inom jordbruket. Stödet bör därför begränsas till tiden den 1 juli 1972—den 30 juni 1981 och tillämpas endast i de delar av landet som inte omfattas av bestämmelserna om rationaliseringsstöd till vissa jordbruk. Bidragen bör bekostas från anslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m. De kreditgarantier som ställs till förfogande för jordbrukets rationalisering bör få disponeras för de statliga lånegarantierna.

Jag övergår här efter till frågan om *statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag*. Bestämmelserna om statligt finansieringsstöd till jordbrukets rationalisering innebär att innehavare av jordbruksföretag som ålagts att utföra anläggning för att tillvarata gödsel eller avloppsvatten kan erhålla statlig lånegaranti härför om så bedöms erforderligt. Härutöver kan i vissa fall enligt gällande bestämmelser utgå statsbidrag.

Sedan år 1969 utgår statsbidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin. I prop. 1972: 1 (bil. 11 s. 144) har bidragsområdet utsträcktts att även omfatta bullerreducerande åtgärder. Jag finner det skäligt att statsbidrag utgår till befintliga jordbruks- och trädgårdsföretag som vidtar motsvarande miljövårdande åtgärder. Statsbidrag bör utgå med högst 25 % av godkänd kostnad. Som villkor för bidrag bör gälla att vederbörande myndighet funnit åtgärden nödvändig ur miljövårdssynpunkt samt att stödet inte motverkar rationaliseringsverksamheten inom jordbruket. Beviljas statligt bidrag i annan ordning till detta slag av investering, bör givetvis här aktuellt bidrag anpassas därefter.

Prövningen av ansökningar om bidrag bör ankomma på lantbruksnämnderna. Samråd bör därvid ske med länsstyrelserna. Statsbidrag bör — liksom bidraget till industriföretag — utgå under en begränsad tidsperiod. Jag förordar att denna period bestäms att omfatta de närmast följande fem budgetåren. Det ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter i denna fråga.

Sveriges potatisodlares riksförbund har anhållit om att få bli representerad i styrelsen för SMAK. Lantbruksstyrelsen har tillstyrkt att förbundet blir representerat i styrelsen för SMAK med en ledamot. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i denna fråga.

Anslagsfrågor

I statsverkspropositionen för budgetåret 1972/73 (prop. 1972: 1 bil. 11 s. 38) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* anvisa ett förslagsanslag av 101 000 000 kr. Jag har ingen erinran mot att jordbruksnämnden, liksom under innevarande budgetår, får ta i anspråk 100 000 kr. för undersökning av 1972 års fodersädsskörd. Beloppet kan liksom innevarande budgetår belasta nämnda anslag vilket även i övrigt bör få användas för samma ändamål som för innevarande budgetår.

Jag biträder lantbruksstyrelsens förslag att ramen för statsbidrag till jordbrukets rationalisering bör fastställas till 20 milj. kr. Jag har därvid tagit hänsyn till den ökade bidragsgivning som ett stöd till mjölkföretag med begränsade utvecklingsmöjligheter och bidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruket kan komma att innebära. Liksom lantbruksstyrelsen räknar jag med att av bidragsramen skall 10 milj. kr. användas för yttre rationalisering och 10 milj. kr. för inre rationalisering.

För utbetalningar från anslaget *Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.* beräknar jag 19 milj. kr. Anslaget bör därför tas upp med detta belopp. Av anslaget bör få tas i anspråk medel för speciella ändamål i samma utsträckning som under innevarande budgetår. Statsbidrag till miljövårdande åtgärder vid trädgårdsföretag bör få bestridas från anslaget *Bidrag till trädgårdsnäringens rationalisering m. m.*

Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

- 1) medge att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, statens jordbruksnämnd får vidta de åtgärder som behövs för att genomföra regleringen av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter under regleringsåret 1972/73,
- 2) godkänna vad jag i det föregående förordat i fråga om användningen av införselavgiftsmedel, som inflyter eller har inflytt under regleringsåret 1972/73 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår inflytande eller inflytande avgiftsmedel,
- 3) godkänna vad jag förordat i fråga om stöd till mjölkproduktion vid jordbruksföretag med begränsade utvecklingsmöjligheter,
- 4) godkänna vad jag förordat i fråga om statsbidrag till miljövårdande åtgärder inom jordbruks- och trädgårdsföretag,
- 5) medge att under budgetåret 1972/73 statsbidrag beviljas till jordbrukets rationalisering, m. m. intill ett belopp av 20 000 000 kr.,
- 6) till *Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.* för budgetåret 1972/73 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 19 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten